

Še vedno velikokrat beremo ali slišimo o besedi Mesec, Mesečevem gibanju, o Mesečevi površini, celo o gibanju na Mesecu itn. Pustimo ob strani pravljичno pripovedovanje in pisanje. Tam je vse ali skoraj vse dovoljeno. Tudi uporaba novih in izmišljenih besed. To je stvari celo v prid. V življenju, uradno in v šoli pa se moramo ravnati tako, da uporabljamo realne in primerno jezikovno dogovorjene in potrjene oz. splošno v pravopisu sprejete besede (izraze) za določene pojme in stvari. Tako besede Mesec ne moremo in ne smemo (ne bi smeli) uporabljati za ime našega naravnega satelita, ker imamo zanj že skoraj sto let strokovno opredeljen izraz (termin) – Luna.*

Ime Zemljine naravne spremljevalke je – Luna, in nič drugače

V vednost ...

Osveščene naravoslovce, predvsem astronome, zelo moti, da se za našo edino naravno spremljevalko uporablja izraz Mesec. To zato, ker ima naš lep slovenski jezik zanj prekrasno in elegantno enoznačno ime - **Luna**. (Opomba: Astronomi pišemo besedo Luna vselej z veliko začetnico, saj gre za lastno ime vesoljskega telesa.)

Zemljini naravni spremljevalki torej strokovno rečemo Luna, in ne Mesec ali še huje, mesec (z malo začetnico). Za ta strokovni izraz so se jezikoslovci in pisci učbenikov odločili že zdavnaj (J. Reisner 1921, L. Čermelj 1934), besedo Mesec pa prepustili svobodni umetnosti, literaturi, pisateljem, pesnikom, pripovedovalcem pravljic, sanjačem itn., pri čemer mislim v najlepšem pomenu besede, v nobenem primeru v kakem podrejenem ali manj vrednostnem pomenu. Tudi v vsakdanjem življenju je zaželena uporaba imena Luna namesto Mesec, vendar tega ne moremo strogo zahtevati, le priporočamo.

Seveda pa v astronomiji kakor tudi v navadnem življenju pogosto nastopa izraz oziroma beseda **mesec** (pisana z malo začetnico), ki je tesno povezan z Luno, ali natančneje, z njenim gibanjem okrog Zemlje.

V strokovni literaturi razlikujemo dva pojma: Luna (tudi luna kot satelit drugega planeta, kar pa nas tukaj ne zanima) in mesec. Tako je tudi v drugih jezikih, v angleščini imamo *moon* in *month*, v nemščini *Mond* in *Monat*, v ruščini *Luna* in *mesjac*. Zakaj bi morali biti Slovenci (z besedama Mesec in mesec), če to ni potrebno, kaj šele uporabno, nekaj posebnega. Za določen pojem naj bo izbrana določena beseda, natančno definiran izraz, in pika. Tako se najlepše in najnatančneje izražamo, sporazumevamo in razumemo med seboj.

.....
* Gre za površje in ne površino; površina je matematični pojem, je vsota ploščin vseh likov, ki ogrinjajo kako telo.

Luna (in ne Mesec) na jasnem nebu.

* * *

Kako pa sta povezana Luna in mesec? Preprosto in spet tudi ne. Kot je znano, se Luna giblje (v prvem približku kroži, sicer pa potuje po elipsi) okrog Zemlje, ki kroži okrog Sonca.

Čas, v katerem Luna obkroži Zemljo (obhodni čas Lune), je mesec. To je seveda zelo groba opredelitev, vendar za splošno izobrazbo zadostuje. Glede na to, na kaj se kroženje Lune opira (referenčna točka), razlikujemo več vrst mesecev, ki se razlikujejo po času trajanja (gl. preglednico). Niti zdaleč ni namen tega spisa, da bi natančno razpredal o astronomskih drobnarijah v zvezi z različnimi meseci. To so astronomi že zdavnaj naredili in ni nobene zmede. Le kot zanimivost navajamo razliko med dvema v navadnem življenju najbolj znanima mesecema, druge pa najdete v preglednici.

Če vzamemo, da se kroženje Lune opira na isto zvezdo, je čas, v katerem Luna obkroži Zemljo glede na isto zvezdo, imenovan *zvezdni* ali *siderski mesec* (27,3 dneva). Če pa obravnavamo kroženje Lune glede na Sonce, oziroma, če nas zanima čas, v katerem se Luna vrača v enako lego glede na Sonce, kar pomeni, da se v tem času ponovi ista Lunina mena (npr. od prvega krajca do naslednjega prvega krajca), se ta čas imenuje *lunski* ali *sinodski mesec* (29,5 dneva).

Kadar torej govorimo o mesecu, bi morali biti precej previdni, za kateri mesec gre, toda mi navadno mislimo na *koledarski mesec*, ki ima v povprečju 30 dni (lahko tudi 31, februar pa 28 in v prestopnih letih 29 dni).

Preglednica

Ime meseca	Obhod Lune okrog Zemlje glede na	Trajanje dni
zmajski	isti vozal	27,2122
tropski	pomladišče	27,3216
zvezdni	isto zvezdo	27,3217
anomalistični	prizemlje	27,5545
sinodski	isto meno	29,5306

Kranj, Zlato Polje, 29. 3. 2016

Marijan Prosen

Literatura:

J. Reisner, *Osnovni nauki astronomije* (ponatis iz druge izdaje Fizike za višje razrede srednjih šol), Ljubljana 1921.

L. Čermelj, *Kozmografija za višje razrede srednjih šol*, Ljubljana 1934.

F. Avsec in M. Prosen, *Astronomija za 4. razred gimnazije*, DZS - DMFA Slovenije, Ljubljana 1971, 1975, 1989 in 1993.